

Исторически и съвременни български правописи

21 януари 2024 г.

”Иванчевски правопис” е името, давано понякога на първият български държавен правопис, въведен с наредба на министъра на народното просвещение Тодор Иванчов през 1899. Той се явява прѣправка на прѣдишният Дриновски правопис и остава в сила до въвеждането на Омарчевския правопис през 1921.

Иванчевският правопис се характеризира с:

- прѣдставяне на звука [ъ] с буквитѣ ѣ (ятѣ) и ж (голѣма носовка), като различието се прави на етимологическа основа.
- употреба на буквата ѣ на етимологическото ѣ мѣсто.
- изписване на пълния член мн. ч. с наставка -тѣ слѣта с думата.
- употреба на краесловни ерове.
- синтактично правило за писане на пълнен и кратък член.
- писане на групитѣ зр/рѣ и зл/лѣ по североизточното произношение.
- писане на глаголитѣ окончанія с а и я, както е обяснено по-долу.
- формата сж в 3 л. мн. ч. на глагола сѣмѣ.

1 Дриновски правопис

Дриновският правопис залѣга в основата на първия официален български правопис. Основнитѣ му положения са дадени по-долу.

Краесловни ерове: Всички думи завършват с графична гласна. Думитѣ, които завършват на съгласна при произнасяне, получават краесловен -ъ или -ь. С -ъ се пишат съществителни от женски родъ, съществителнитѣ от мъжки родъ, които получават мека членна форма (день, царь), числителнитѣ от пет до десет и производнитѣ на *десетъ*, нѣкои неизмѣняеми думи, производни от горнитѣ, като сирѣчь и др. С -ь в мъжки родъ нечленувана форма се пишат и прилагателнитѣ, които в женски родъ окончават на -я: *синь*.

Падежни окончания: Изписване на ж и ѝж във винителна-та форма и скланяне на члена на съществителни-тѣ – въ горж-тж, на масж-тж, прѣдъ кжщж-тж и т.н., както и въ пълната и кратка винителна форма на личното мѣстоимение въ 3 л. ед. ч. ж. р.: неѝж, ѝж.

Употрѣба на членни форми: при съществителни-тѣ от м.р. ед.ч. Дриновъ пише само пълненъ членъ -тѣ, добавянъ безъ да се прѣмахва краесловния ер, който по този начинъ се озвучава: ножъ-тѣ, царъ-тѣ, а прилагателни-те в съща-та форма членува с -ий. Съществителни-тѣ от женски родъ винаги се членуватъ с -та, безъ да се прѣмахва евентуалния краесловенъ ер: жена-та, кость-та. Съществителни-тѣ от мн. ч. се членуватъ с -тѣ мъжетѣ, женитѣ.

Отглаголни съществителни: се пишжт с окончание -нѣе: писанѣе, четенѣе. С -ѣ се пишжт и нѣкои думи, като лозѣе, здравѣе и т.н.

- Въ пълната и кратка винителна форма на личното мѣстоимение въ 3 л. ед. ч. ж. р.: неѝж, ѝж
- Въ 1 л. ед. ч. сег. вр. на глаголитѣ отъ I и II спрежение, напимѣръ: нейотирани – азъ четж, азъ пишж, азъ мълчж, както и йотирани-тѣ – азъ играж, азъ мољж, азъ вѣрвж;
- Въ 3 л. мн. ч. сег. вр. на глаголитѣ отъ всички спрежения, напимѣръ: нейотирани – тѣ четжтѣ, тѣ пишжтѣ, тѣ искжтѣ, тѣ излитжтѣ, тѣ мълчжтѣ, тѣ отивжтѣ, както и йотирани-тѣ – тѣ игражтѣ, тѣ мољжтѣ, тѣ вѣрвжтѣ;
- Въ 3 л. мн. ч. мин. св. вр. и мин. несв. вр. на глаголитѣ, напимѣръ: тѣ четохж, тѣ пишехж, тѣ играехж, тѣ мълчахж, тѣ молихж, тѣ вѣрвѣхж, тѣ искахж, тѣ излитахж, тѣ отивахж.

Иванчевскитѣ правописъ прѣмахва дотогавашната употрѣба (т.е. съгласно Дриновскитѣ правописъ) на Ж и Ъж въ горни-тѣ случаи.

2 Прѣдимства на старитѣ правописни системи

За въстановяване на езиковото равновесие като минимумъ трѣбва да се направи слѣдното

- При писане случаетѣ с „екане“ и с „якане“ да се отбелѣзватъ винаги съ ѣ. Чрезъ писането на ѣ ще се елиминиратъ случаетѣ на безпринципни изключения, свързани с прилагането на досегашната ОФ норма за писане на е и на я в случаетѣ на промѣнливо я.
- Въвеждане обратно на буквата ж в глаголитѣ форми за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сег. вр., както и във формите на глаголитѣ за тези лица в просто бждеще вѣме и за бждеще вѣме в миналото.

- ~~IX~~ да се пише в глаголните форми за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сег. вр. (както и във формите на глаголите за тези лица в просто бъдеще време и бъдеще време в миналото).

В останалите случаи е желателно връщането на етимологичните форми като дублетни.